

V nové periodě byla vláda více v rukou oligarchického sboru obmezujícího knížete, t. zv. „savetu“, rady, než v rukou panovníkových. Nový režim znamenal naproti dřívějšímu rozhodný pokrok. Absolutní vláda Milošova mohla vyhovovati jen za poměrů zcela primitivních, když Srbsko počalo se autonomně vyvinovati. Na delší dobu však dosavadní absolutismus nevystačoval. Byloť přece potřebí organisovati soudnictví a úřady, zřizovati školy a starati se i o jiné potřeby národa, a pro tyto úkoly neměl Miloš náležitého porozumění a také potřebného vzdělání.

Znamenitě líčí prof. Jovanović, jak za nového režimu zřizovány byly soudy, jak zaveden byl v Srbsku občanský zákonník z r. 1844, jak se tvořila první srbská byrokracie, v níž vynikající místo zaujímal Srbové uherští, jak byly zakládány školy, a jak se vůbec pracovalo o osvětovém povznesení národa. Poutavý je výklad o tom, jak nadaní jednotlivci posíláni jsou na vzdělání do ciziny, a jak po jich návratu vzniká rozpor mezi názíráním této v cizině vzdělané mládeže a mezi jejich rodiči a vůbec domácími lidmi. Autor pojednává také o tom, co bylo vykonáno na poli úvěru, obchodu, průmyslu, zemědělství a vůbec v oboru hmotného blahobytu národa. Kapitoulou věnovanou financím spisovatel zakončuje prvou část své knihy o institucích doby obhajců ústavy.

V části druhé vykládá se, jak došlo ke krizi režimu. Kapitola první zabývá se rozbořem ústavy z r. 1838 a organisace rady, pokud oba tyto zákony si odporovaly. Radě dána byla přílišná moc naproti knížeti. Členové její mohli do všeho zasahovati a byli nesesaditelní. Příčinou diferencí mezi knížetem a radou nebyly však jen zákony sobě odporující, nýbrž do veliké míry i příbuzenstvo Karađorděvićů, zejména se ženské strany, jež zaujímal mnoho vlivných míst. Spisovatel vypisuje do podrobností zápasy mezi knížetem a radou a líčí podrobně také spiknutí několika členů rady proti knížeti (t. zv. Tenkina zavera). V kapitole čtvrté druhé části spisu charakterisují se dva přední členové režimu, Vučić a Garašanin.

V části poslední líčí se pád knížete Aleksandra Karađorděviće. Po spiknutí několika členů rady smířil se sice kníže se svými odpůrci, ale pád jeho nedal se už odvrátiti. Oligarchové byli příliš mocní. V konečných výpočtech svých ovšem se sklámali. Podařilo se jim pobouřiti proti knížeti lid a přiměti panovníka ke svolání skupštiny, která jej sesadila, avšak otěže vlády nedovedli pro sebe zachrániti. Na trůn povolán zase starý Miloš, a režimu oligarchickému učiněn konec.

Práce Jovanovićova čte se jako román. Tak je psána krásně stilisticky, ale při tom zároveň s kritickou znalostí doby a osob. Autor opírá se nejen o velikou literaturu, nýbrž i o prameny archivní.

Karel Kadlec.

Právo mezinárodní.

Stieber Miloslav, Böhmische Staatsverträge. Historischer Grundriss. I. Abteilung. (Seit Přemysl Ottokar II. bis zur Gründung des habsburgischen Reiches.). Innsbruck, 1912. Stran XIV a 192.

Ve formě poněkud změněné vyšlo německé zpracování monografie prof. M. Stiebera „České státní smlouvy“, a sice jako 8. sešit sbírky *Forschungen zur inneren Geschichte Österreichs*, redigované prof. Alfonsem Dopschem.

Poněvadž v časopise tomto (roč. XI., str. 467—477) uveřejněna byla dosti obšírná recenze tohoto díla, přestaneme jen na stručném referátě o zpracování německém. Kniha německá vyniká formou rozhodně nad vydání české. Kdežto ve vydání českém přerušován je na mnohých místech výklad citováním výňatků ze smluv, na něž se autor odvolává, jsou ve vydání německém takové citáty odkázány správně do poznámek pod čarou, čímž výklad nad čarou značně získává. Kromě toho odpadají ve zpracování německém některé výtky, jež spisovateli podepsaným recenzentem věcně byly činěny. Některé výtky a pokyny autor nechal však bez povšimnutí. Tak opakuje v úvodní části, že nejstarší mezinárodní smlouvy italské zakládají se na autonomii městských obcí, jež se počala vyvíjeti ve XII. stol. Zatím však byl upozorněn, že Benátky uzavírají rozličné mezinárodní smlouvy již ve stol. IX. a X. (Sborník věd práv. a stát. XI., 468). Autorovi bylo také vytýkáno, že část jednající o uzavírání smluv králem k radě a se svolením knížat a pánů, hlavně nejvyšších zemských úředníků a ve stol. XV. už také za souhlasu sněmu, nenáleží do kapitoly druhé (Podmínky uzavírání smluv), nýbrž do kapitoly první (Subjekty smluv). Nebželoť tu o nějakou materiální podmínku, nýbrž vlastně o subjekty smlouvy (vedle krále vystupuje ve starém dualistickém státě ještě druhý spoludržitel státní moci). Také tuto výtku spisovatel ignoroval. Bylo by vůbec bývalo na místě, aby se autor v předmluvě k německému vydání aspoň stručně byl zmínil o poměru německého zpracování k českému originálu.

Místo stručných regist, jak byly uveřejněny na konci zpracování českého, obsahuje dílo německé pouhý seznam smluv, jichž autor použil. Jest jich o 9 více než ve vydání českém.

Karel Kadlec.

Politické hospodářství.

F. W. Taussig, Principles of Economics (Nový York 1911, I. díl 547 str., II. díl 573 str.)

System Taussigův není psán proto, aby tu spisovatel názory své uvedl ve vědeckou soustavu a celým učeným aparátem obhájil je proti hlediskům protivným a případným námitkám. Účel je skromnější: jde o to uvést adepta vědy národohospodářské do všech hlavních problémů této vědy a podati mu hlavní základy. Není psána jako obvyklé učebnice, nevyhýbá se i nesnadnějším úvahám a předpokládá čtenáře zralého, logicky myslícího. Ale přes to, že jdou výklady T-ovy všude do hloubky, přece plynou lehce, a čtenář nevěda dává se unášet jich proudem, kam spisovatel chce. V této přístupnosti na jedné a hloubce výkladů na druhé straně vidím hlavní přednost mistrné knihy T-ovy. V té příčině liší se ona prospěšně jak od